

KARMACSI ZOLTÁN

**TAKÁCS JUDIT – MÁRKU ANITA – HAVASI-KOVÁCS HELGA SZERK.,
NÉZŐPONTOK A HELYESÍRÁSRÓL.
A 2019-ES ÉS 2022-ES NAGY J. BÉLA HELYESÍRÁSI VERSENY ELŐADÁSAI,
FELADATAI ÉS EGYÉB TANULMÁNYOK.
LÍCEUM KIADÓ, EGER, 2024. 186 LAP. ISBN 978-963-496-284-7**

*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Tanító- és Óvóképző Intézet
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Filológia Tanszék*

Nézőpontok a helyesírásról címmel 2024-ben látott napvilágot az egeri Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszéke által 2019-ben és 2022-ben megrendezett Nagy J. Béla helyesírási verseny feladataiból, valamint a versenyhez kapcsolódó szakmai programon elhangzott előadások anyagaiból, illetve konkrét helyesírási témakört körüljáró tanulmányokat tartalmazó részből álló kötet. A kötet létrejötté annak a hagyománynak a folytatása, mely keretében a szerkesztők a helyesírási verseny Kárpát-medencei döntőjének versenyfeladatait és konferencia-előadásait nyomtatott formában is közreadják a magyar helyesírás iránt érdeklődők számára. Természetesen a kötetben megjelenő tanulmányok, az alcímben is megnevezett évek versenyfeladatai és megoldásai a diákok és a felkészítő tanárok számára mintegy segédanyagként is szolgálnak.

A kötet négy szerkezeti egységből áll, melyet a szerkesztői előszó vezet be. Az első és második egység (11–104) a 2019-es és a 2022-es verseny szakmai programján elhangzott előadások tanulmányait tartalmazza. A harmadik részbe (105–160) olyan tanulmányok kerültek, melyek nem a versenyek szakmai programjának keretében hangzottak el, viszont olyan helyesírási témaköröket taglalnak, melyek aktualitása és szakmai értéke figyelemre méltó. A negyedik egység (161–182) a 2019-es és 2022-es versenyfeladatokat, illetve a helyesírási feladatlapon megoldókulcsát, a versenyben felhasználásra került tollbamondások szövegét tartalmazza. A kötet utolsó oldalain (183–186) a Nagy J. Béla országos helyesírási verseny döntőiben díjazott hallgatók listája olvasható 1987-től a 2022-es versenyig bezárólag.

Az első szerkezeti egység első tanulmányában (11–20) Laczkó Krisztina a helyesírási tartományokat tárja elénk, melyből kiderül, hogy az első akadémiai helyesírás státuszát az 1903-as Simonyi Zsigmond-féle iskolai helyesírás, illetve 1929-ben a Balassa-féle

nyomdai helyesírás veszélyeztette. Ezen „helyesírás-formáló lépések” egyértelműsítették, hogy a magyar akadémiai helyesírás korai időszakában is az írásgyakorlatban nem egyforma mélységű és részletességű helyesírási szabályozásra volt szükség. Ez tükröződik az 1954-ben megjelent helyesírási szabályzatban is, melyet heves társadalmi ellenérzés fogadott, főként presztízs értékű vitákat generálva. Ez a helyesírási szabályzat két szempontból is mérföldkőnek bizonyult: egyrészt a korpusz és a kodifikáció esetében megteremtette a napjainkban is alapot biztosító egységességet, másrészt koncepcionálisan figyelembe vette a megváltozott társadalmi igényeket. A szerző rámutat, hogy e két szemléleti felfogás mentén jutunk el oda, hogy az írásgyakorlatban nem egyformán van szükség a helyesírás alkalmazására, s ezzel kirajzolódnak a helyesírási tartományok. Az összegzésben maga a szerző mutat rá, hogy a helyesírási szabályzat (mint tartomány) központi funkciója mellé a 20. században kialakult másik három helyesírási tartomány: egy egyszerűsített szabályzati verzió, egy bővített, javaslatokat is tartalmazó kézikönyv, illetve az ezekhez kapcsolódó szaknyelvi szabályok, melyek a központi szabályzaton alapuló önálló rendszert alkotnak.

A második tanulmányban (21–34) Dőryné Zábrádi Orsolya az új helyesírási szabályzat változásainak hatásait egy hallgatók körében végzett kutatás eredményein keresztül mutatja be. A bevezetés után a helyesírási szabályzatok történetének rövid áttekintése következik. A következő szerkezeti részben a győri Széchenyi István Egyetem tanító és gyógypedagógus szakos hallgatói körében végzett vizsgálatainak körülményeiről, eredményeiről olvashatunk. A vizsgálat többek között olyan kérdéskörökben kereste a választ, minthogy logikusabb lett-e az új szabályzat, mint az előző; vagy találhatók-e benne ellentmondások; vagy a hallgatók vártak-e más területen is változást a megejtettekhez képest; vagy mely szabályokat érdemes mindenkinek tudnia, ha egyáltalán szükség van a 21. században a szabályozásra. A szerző összefoglalójának végén megállapítja, hogy az új helyesírás megjelenésével nem történt változás a nap alatt, hiszen a hallgatók egy része mumusként tekint a helyesírásra, míg mások a változásokat elfogadva is megtanulják azt, akárcsak a korábbi generációk esetében.

A harmadik tanulmányban (35–48) a szlovákiai magyar kisebbséget érintő helyesírási problémákat mutatja be Misad Katalin. A tanulmányban a szlovák helyesírás magyar történelmi személynevekre gyakorolt hatásai, azok gyakorlati alkalmazása, jellegzetességei kerülnek fókuszba. Megtudhatjuk, hogyan lesz Kossuth Lajosból *L'udovit Košut*, Széchenyi Istvánból *Štefan Sečeni* stb., melyek a köztéri nevekben, vagyis a nyelvi tájképben is viszszerződnek.

A második szerkezeti egységet (49–104) szintén Laczkó Krisztina tanulmánya (49–60) indítja, melyben a helyesírási szabályzat 12. kiadásában fellelhető többszörös összetételeket részletesen és kritikus szemmel vizsgálja. A változások rögzítése mellett a szerző olyan javaslatokat is tesz – mint például az anyagnévi mozgószabály vagy a szótagszámlálási szabály –, melyek nem kerültek be a 12. kiadásba.

N. Császi Ildikó tanulmányában (61–76) szintén a helyesírási szabályzat 12. kiadásában történt változásokról ír. A változás következtében a tulajdonnevek kategóriájába bekerültek a tárgynevek, melyek keretében a szerző a magyarországi mozdonyok, mozdonykocsik hivatalos és beceneveit mutatja be. Külön elemzésre kerül a gőzmozdonyok, a dízelmozdonyok, a motorkocsik „névállománya”. Az összegzésben a névadási jellemzők alapján rendszerezi a vizsgált tárgyneveket, s meghatározza azok helyesírási szabályok mentén való leírhatóságát.

H. Tóth István tanulmánya (77–86) a magyar helyesírás-tanítás egy új aspektusát tárja elénk, a magyar mint idegen nyelv tanítása felől közelítve a magyar helyesírás tanítási tapasztalataihoz. Mint ahogy a szerző is kiemeli, a magyar helyesírás tanításának pedagógiája tudományos megalapozottsággal mindeddig csupán az anyanyelvi beszélők számára kidolgozott, s ez a módszertani bázis a magyar nyelvet idegen nyelvként tanulók számára a nyelvtanulás kezdeti szakaszában nehezen követhető a nyelvi hiányosságok miatt. A tanulmányban mozaikszerűen vetődnek fel azok a problémák, melyekre gyakorlati példákon keresztül ajánl megoldásokat a szerző.

Angyal László tanulmányában (87–104) a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karán működő Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetben folyó helyesírás-tanítás és tehetséggondozás gyakorlati tapasztalataira világít rá, felhasználva saját oktatási tapasztalatait is. Külön kiemelendő, hogy a szerző a zömmel nyelvjárási közegekből érkező hallgatók esetében a nyelvjárások helyesírásra gyakorolt hatásait is vizsgálja, melynél kiemeli, hogy a leggyakoribb helyesírási hiba a nyelvjárásból fakadó magán- és mássalhangzók időtartalmával volt kapcsolatos.

A kötet harmadik szerkezeti egysége (105–160) Antalné Szabó Ágnesnek (105–120) a különírás és az egybeírás tanításának módszertanát taglaló tanulmányával kezdődik. A szerző olyan területekre kalauzolja az olvasót, mint a különírás mint természetes írásmód; a jelentésváltozás, a nyelvtani kapcsolat, az íráshagyomány mint az egybeírás oka; a többszörös összetételek helyesírása. A tanulmányban számos szemléletes ábra segíti a felvázolt témák értelmezését.

Gréczi-Zsoldos Enikő (121–130) a helyesírást nyelvtörténeti aspektusból közelíti meg. Nem napjaink, hanem a középmagyar kori nógrádi nyelvmélekek helyesírásának jellemzőit tárja elénk, mely időszakban még nem létezett az egységes magyar helyesírás. Ebből fakadóan a tanulmányban szó esik az egyéni jelölésekről és következtelenségekről, melyek a szavak írásmódjában a magán- és mássalhangzók időtartamának jelölésében vagy például a központozási jelek esetében jelentkeznek.

Kiss Magdaléna tanulmányában (131–142) az *-i* képzős földrajzi nevek helyesírás-gyakorlatának keretében mind a helyesírási osztályozás felvázolására, mind pedig az írásban való alkalmazásának értékelésére kitér. A tanulmány első része a helyesírási szabályzat alapján mutatja be az egybeírás, a kötőjeles írásmód és a különírás eseteit. A második részben egy

empirikus vizsgálat, a 9–12. osztályos diákok által kitöltött kérdőívek eredményeit tárja elénk. Ennek keretében nemcsak az első részben említett helyesírási szabályokat vizsgálja, hanem a diákok reflexióit is feltárja, például a legnehezebbnek vélt szavakról.

Sólyom Réka (143–160) egy empirikus felmérés eredményeit mutatja be tanulmányában. A kérdőíves felmérés segítségével az egyetemi helyesírás-fejlesztő kurzusokon részt vevő hallgatók előzetes tudásáról, a helyesírási nehézségekről, a feladattípusok hasznosságáról, a helyesírás mindennapi hasznosságáról, hasznosíthatóságáról és a helyesírási kompetenciájuk további fejlesztési terveiről és módszereiről kérdezte a hallgatókat.

A kötet utolsó egységében (161–186) a Nagy J. Béla országos helyesírási verseny 2019-es és 2022-es versenyfeladatait, illetve ezen feladatlapok megoldókulcsait, továbbá a versenyben felhasználásra került tollbamondások szövegét találjuk, melyet a verseny története során a döntőkben díjazott hallgatók névsora zár.

A kötet mindenki számára – akár laikus felhasználó, akár nyelvészettel, helyesírással foglalkozó szakember – tartalmaz hasznos és értékes információkat a magyar helyesírásról. A mintafeladatok és megoldókulcsok pedig a jövőbeli versenyzők számára nyújtanak segítséget a soron következő versenyekre való felkészüléshez.